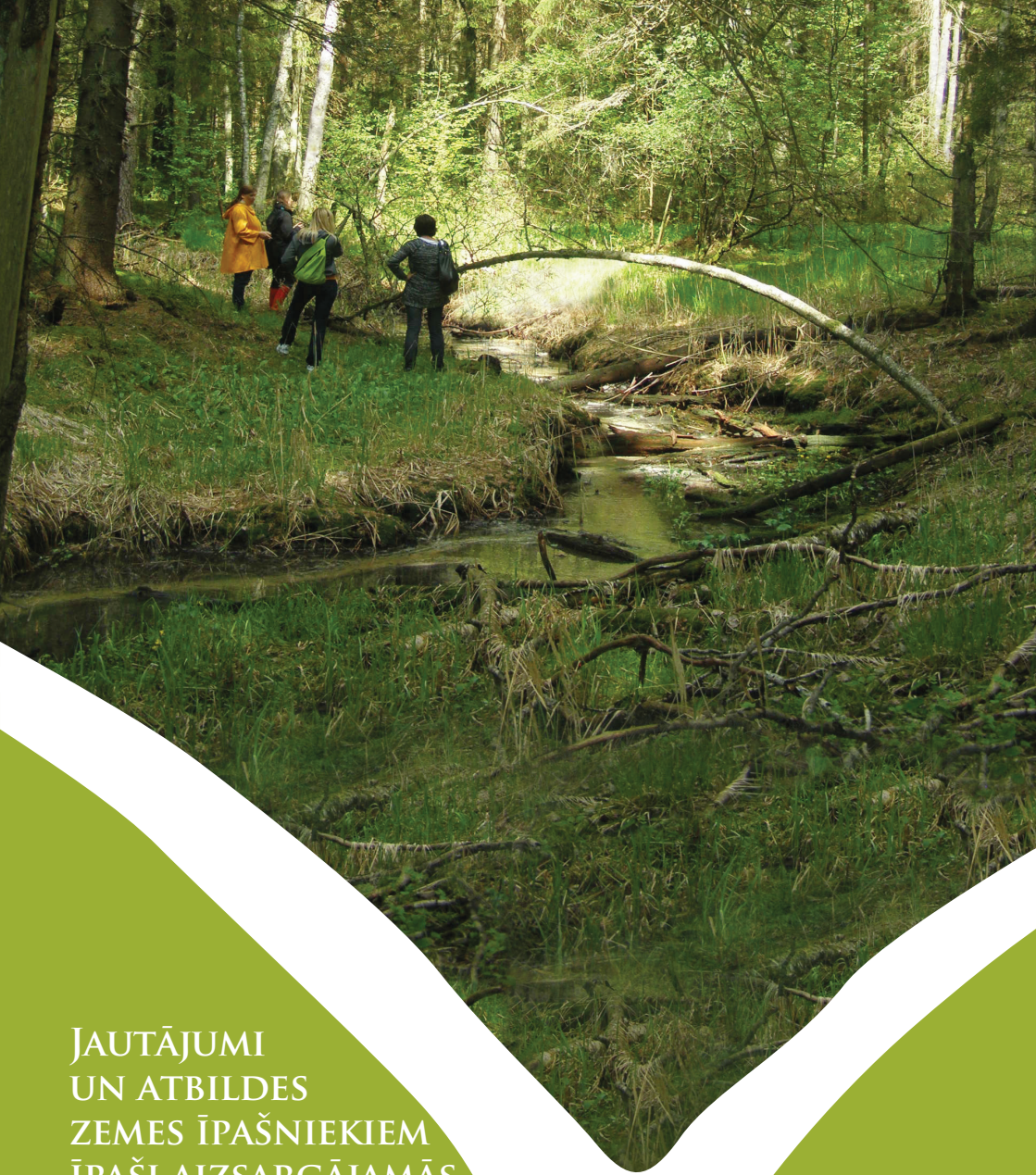

JAUTĀJUMI
UN ATBILDES
ZEMES ĪPAŠNIEKIEM
ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS
DABAS TERITORIJĀS,
MIKROLIEGUMOS,
JŪRAS PIEKRASTĒ,
UPJU UN EZERU
AIZSARGJOSLĀS

VARAM

**Jautājumi un atbildes
zemes īpašniekiem
īpaši aizsargājamās dabas
teritorijās,
mikroliegumos,
jūras piekrastē,
upju un ezeru aizsargjoslās**

Izdevumu sagatavojis
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas
Dabas aizsardzības departaments, 2013.

Izdevums sagatavots
ar Latvijas vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu

Vāka foto: Zušu-Staiņu sēravoti, D.Briška

Šis ir jau sestais izdevums, ar kuru Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija informē par normatīvo aktu prasībām, kas saistītas ar nekustamā īpašuma apsaimniekošanu mikroliegumos, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jūras piekrastē, upju un ezeru aizsargjoslās. Pilnveidojoties likumdošanai, šis izdevums papildināts ar jaunām tēmām – *NATURA 2000* teritorijas, pieejamie finansējuma avoti, ietekmes uz vidi novērtēšana, kā arī atjaunotas un papildinātas jau iepriekšējā izdevumā iekļautās tēmas.

Informācija sniegta kā atbildes uz biežāk sastopamajiem jautājumiem, kas grupētas pa konkrētām tēmām – mikroliegumi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, *NATURA 2000*, finansējuma saņemšanas iespējas, ietekmes uz vidi novērtējums, kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem, upju un ezeru (ūdensteču un ūdenstilpju) aizsargjoslas, Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjosla, tauvas josla. Sniegta arī informācija, kurp doties, lai noskaidrotu interesējošos jautājumus, kā arī tiesību aktu saraksts, kas tieši vai pastarpināti nosaka dabas aizsardzības prasības.

Ceram, ka šis izdevums palīdzēs zemes īpašniekiem labāk izprast dabas aizsardzības prasības, rast atbildes uz neskaidriem jautājumiem, kā arī rast iespēju saņemt finansiālu atbalstu savas zemes apsaimniekošanā aizsargājamā teritorijā.

Šajā sērijā izdoti:

1. Jautājumi un atbildes zemes īpašniekiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, 1999.
2. Ko vēlas noskaidrot zemes īpašnieks mikroliegumos, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jūras piekrastē, upju un ezeru aizsargjoslās, 2002.
3. Ko vēlas noskaidrot Latvijas iedzīvotāji par *NATURA 2000* – Eiropas Savienības prasībām dabas aizsardzības jomā, 2003.
4. Ko vēlas noskaidrot zemes īpašnieks mikroliegumos, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jūras piekrastē, upju un ezeru aizsargjoslās, 2004.
5. Jautājumi un atbildes zemes īpašniekiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, mikroliegumos, jūras piekrastē, upju un ezeru aizsargjoslās, 2006.

Saturs

I	Īpaši aizsargājamās sugas un biotopi	6
II	Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas	7
	Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēma	7
	NATURA 2000 teritorijas	9
	Aizsargājamo teritoriju izveidošana	12
	Vispārējie un individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.....	13
	Dabas aizsardzības plāni	15
	Zemes īpašnieka pienākumi	18
	Zemes īpašnieka tiesības	19
	Zemes apsaimniekošana – pieejamie finansējuma avoti	20
	Nodokļi, zemes kadastrālā vērtība	20
	Īpašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā	21
	Zemes pirkšana, pārdošana, dāvināšana, noma	21
	Kompensācijas	22
III	Mikroliegumi	25
	Mikroliegumu izveidošana	25
	Noteikumi, pienākumi, tiesības	27
	Uzraudzība, kontrole, sodi	28
IV	Ietekmes uz vidi novērtējums un novērtējums NATURA 2000 teritorijai	31
V	Ūdensteču un ūdenstilpju aizsargjoslas	33
VI	Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjosla	36
VII	Tauvas josla	41
VIII	Neskaidrības	43
IX	Normatīvie akti	44
X	Iestāžu kontaktinformācija	48

I Īpaši aizsargājamās sugas un biotopi

Kas ir īpaši aizsargājamās sugas?

Īpaši aizsargājamās sugas (turpmāk – aizsargājamās sugas) ir tādas augu, sēņu, ķērpju un dzīvnieku sugas, kas Latvijā ir apdraudētas, izzūdošas, retas vai sastopamas savdabīgās vietās. Ir arī ierobežoti izmantojamās aizsargājamās sugas. Šo sugu augus un dzīvniekus drīkst iegūt tikai ierobežotā daudzumā – tik daudz, lai neapdraudētu attiecīgās sugas saglabāšanos.

Kas ir biotops?

Dabiski vai cilvēka ietekmē veidojusies teritorija ar raksturīgiem, savdabīgiem apstākļiem, piemēram, priežu mežs jūrmalas kāpās, slapjš melnalkšņu mežs vai gadu desmitiem pļauta un ganīta meža pļaviņa. Ir izstrādāta biotopu klasifikācija un definēti to zinātniskie nosaukumi.

Kas ir īpaši aizsargājamie biotopi?

Īpaši aizsargājamie biotopi (turpmāk – aizsargājamie biotopi) ir tādi biotopi, kas ir reti sastopami, pamazām izzūd vai arī ir apdraudēti.

Vai Sarkanās grāmatas sugas arī ir aizsargājamās?

Sarkanajā grāmatā ir apkopota zinātniskā informācija par retām un izzūdošām sugām; liela daļa no šīs grāmatas sugām ir aizsargājamās. Ar Sugu un biotopu likumu aizsargātas tikai tās sugas, kas minētas Ministru kabineta noteiktajā sarakstā (skatīt normatīvo aktu sadaļā – izdevuma beigās).

II Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēma

Kas ir īpaši aizsargājamā dabas teritorija?

Īpaši aizsargājama dabas teritorija (turpmāk – aizsargājamā teritorija) – teritorija, kas izveidota, lai aizsargātu un saglabātu dabas vērtības, piemēram, retus vai izzūdošus putnus, dzīvniekus vai augus, to dzīvesvietas, kā arī savdabīgas un skaistas ainavas, izcilus kokus, akmeņus, avotus. Šīs aizsargājamās teritorijas atrodas īpašā valsts aizsardzībā, to konkrētās platības un robežas nosaka ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem (skatīt normatīvo aktu sadaļā – izdevuma beigās).

Kas ir vietējas nozīmes aizsargājamās teritorijas?

Šāds nosaukums likumdošanā nav minēts, bet ar vietējas nozīmes jeb pašvaldības aizsargājamām teritorijām saprotam tās, kuras savā teritorijā ar saistošajiem noteikumiem izveido pašvaldība. Uz tām attiecas tikai tie ierobežojumi un apsaimniekošanas noteikumi, ko pieņemusi pašvaldība. Šajā izdevumā turpmāk runāsim tikai par valsts līmenī izveidotām aizsargājamām teritorijām.

Kādas aizsargājamās teritorijas ir mūsu valstī?

Latvijā ir izveidota aizsargājamo teritoriju sistēma, kurā ietilpst 9 kategoriju aizsargājamās teritorijas: dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēras rezervāts, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, aizsargājamās jūras teritorijas, dabas pieminekļi – dendroloģiskie parki un stādījumi, alejas, kā arī ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi. Aizsargāti tiek arī dižakmeņi (laukakmeņi, kuru virszemes tilpums ir 10 un vairāk kubikmetru), kā arī dižkoki – aizsargājams ir jebkurš koks, kura resnums vai augstums sasniedzis konkrētai koku sugai Ministru kabineta noteiktos izmērus.

Ar ko atšķiras aizsargājamo teritoriju kategorijas?

Tās atšķiras ar teritorijas izveidošanas mērķi un aizsardzības režīmu – atļautajām un aizliegtajām darbībām.

Dabas rezervāti ir lielākas vai mazākas teritorijas ar gandrīz neskartu dabu, kur ar mērķi nodrošināt dabas procesu netraucētu attīstību bieži vien aizliegts pat uzturēties. Dabas rezervātu zeme parasti ir valsts īpašums.

Nacionālie parki ir plaši apvidi, kuros tiek aizsargāta daba, ainava, kultūrvēsturiskais mantojums un vienlaicīgi tiek veikta zinātniskā izpēte, izglītošana un atpūtas organizēšana.

Biosfēras rezervāti ir plašas teritorijas ar starptautiski nozīmīgām dabas un ainaviskām vērtībām; tajās dabas daudzveidība tiek saglabāta, nodrošinot teritorijas ilgtspējīgu attīstību.

Dabas liegumi parasti ir mazākas teritorijas, kurās tiek aizsargātas retas vai izzūdošas savvaļas augu vai dzīvnieku sugas un to dzīvesvietas.

Dabas parki pārstāv noteikta apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības, tie ir piemēroti sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai.

Aizsargājamo ainavu apvidi ir plašas teritorijas, kurās tiek aizsargāta īpaši skaista un daudzveidīga, Latvijai raksturīgā kultūrvide un ainava, saglabājot šo vidi sabiedrības atpūtai un tūrisma attīstībai un pielietojot dabu saudzējošas saimniekošanas metodes.

Dabas pieminekļi ir atsevišķi reti, unikāli dabas veidojumi – koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi (alas, avoti, akmeņi, atsegumi u.tml.) – ar lielu zinātnisku, kultūrvēsturisku un estētisku vērtību. Parasti tiek aizsargāta arī to tuvākā apkārtnē.

Aizsargājamās jūras teritorijas tiek veidotas jūrā īpaši aizsargājamo biotopu un sugu, kā arī migrējošo putnu barošanās un zīmošanas vietu aizsardzībai.

Kas ir funkcionālais zonējums?

Aizsargājamās teritorijas var iedalīt funkcionālajās zonās. Funkcionālajām zonām ir atšķirīgi aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Aizsargājamās teritorijas var iedalīt šādās funkcionālajās zonās: stingrā režīma (dabas rezervāta), regulējamā režīma, dabas lieguma, dabas parka, ainavu aizsardzības zonā un neitrālā zona.

Nacionālajos parkos var izveidot arī kultūrvēsturisko zonu. Aizsargājamās teritorijās var noteikt sezonas liegumus.

Aizsargājamo teritoriju funkcionālās zonas nosaka, ņemot vērā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas vajadzības, kā arī līdzšinējo saimniecisko darbību un tās ietekmi. Katrā zonā piemērojamās aizsardzības prasības, tai skaitā arī saimnieciskās darbības ierobežojumus, nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie vai individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

NATURA 2000 teritorijas

Kas ir NATURA 2000?

Tā ir Eiropas Savienības valstu aizsargājamo teritoriju sistēma jeb tīkls, kurā katra dalībvalsts iekļaujas ar savu aizsargājamo teritoriju sistēmu. *NATURA* latīņu valodā nozīmē “daba”, bet *2000* ir gads, kad Eiropas Savienībā bija paredzēts pabeigt šī tīkla izveidi.

Kāpēc šāds tīkls jāveido?

Pasaules valstis ir nonākušas pie secinājuma, ka dabas vērtību aizsargāšanu nevar nodrošināt nelielā teritorijā – tikai globāla mēroga pasākumi var sniegt vēlamo rezultātu. Tāpēc ir pieņemtas vairākas starptautiskas dabas aizsardzības konvencijas, kas nosaka pasākumus dabas vērtību saglabāšanai gan visā pasaulē, gan atsevišķos kontinentos. Eiropas Savienības valstis apņēmušās ievērot Eiropas Savienības dabas aizsardzības direktīvu prasības. *NATURA 2000* tīkls ir šo direktīvu īstenošanas rezultāts – pārdomāta un reāli izveidojama aizsargājamo teritoriju sistēma, kas nodrošina visu Eiropas Savienības reto un apdraudēto sugu un biotopu aizsardzību un atbilstošu apsaimniekošanu.

Kādi ir Eiropas Savienības nosacījumi šo aizsargājamo teritoriju sistēmas izveidošanā?

Eiropas Savienība ir pieņēmusi divas direktīvas – Putnu direktīvu un Biotopu direktīvu, kuras nosaka, kuras sugas un biotopi ir jāaizsargā. Lai nodrošinātu, ka katrā valstī tiek sargātas atbilstošā reģiona sugas un biotopi, visas Eiropas Savienības valstis ir iedalītas vienā vai vairākos biogeogrāfiskajos reģionos. Latvija iekļauta

boreālajā (ziemeļu) reģionā kopā ar Zviedriju, Dāniju, Somiju un Igauniju.

Vai *NATURA 2000* ir jauna aizsargājamo teritoriju sistēma?

Nē! *NATURA 2000* nenozīmē jaunas sistēmas izveidošanu. Latvijā jau bija izveidota sava aizsargājamo teritoriju sistēma, kas pirms iestāšanās Eiropas Savienībā tika pilnveidota atbilstoši Eiropas Savienības direktīvu prasībām. Šobrīd gandrīz visas mūsu aizsargājamās teritorijas un vairāki mikroliegumi iekļauti *NATURA 2000* teritoriju sarakstā un kopā aizņem 11,5% no valsts sauszemes teritorijas.

Vai Latvijas *NATURA 2000* aizsargājamo teritoriju tīkls ir pilnībā izveidots?

Eiropas Komisijas speciālisti jau ir izvērtējuši Latvijas iesniegto *NATURA 2000* aizsargājamo teritoriju sarakstu un atzinuši, ka kopumā tas ir labi izstrādāts, tomēr to nepieciešams pilnveidot, jo atsevišķu sugu un biotopu aizsardzība nav pietiekami nodrošināta.

Kas notiks, ja neizveidosim aizsargājamās teritorijas?

Eiropas Savienības valstu pieredze rāda, ka gadījumos, kad netiek ievērotas Eiropas Savienības direktīvu prasības, Eiropas Kopienas Tiesa lemj par soda sankcijām. Soda samaksāšana neatbrīvo no pienākumu izveidot attiecīgās teritorijas.

Kā Eiropas Savienība uzzina, ka Latvijas *NATURA 2000* nenodrošina pietiekamu sugu un biotopu aizsardzību?

Katra dalībvalsts ir iesniegusi Eiropas Komisijai datus par sugām un biotopiem savā valstī un nodrošina regulāru datu atjaunošanu. Turklāt arī Latvijas nevalstiskās vides aizsardzības organizācijas nereti informē Eiropas Komisiju par izmaiņām vai nepilnībām sugu un biotopu aizsardzībā valstī. Pamatojoties uz šo informāciju, Eiropas Komisija noformulē savu viedokli par sugu un biotopu aizsardzības līmeni attiecīgajā valstī.

Kāpēc jāaizsargā sugas, kuras Latvijā nav apdraudētas?

Sugu izplatība visā reģionā nav vienmērīga. Latvijā, piemēram, balto stārķi varam sastapt gandrīz visur, bet Zviedrijā tas ir rets putns. Direktīvas prasības nosaka stārķa aizsardzību vietās, kur tas

reāli dzīvo. Tā kā stārķis sastopams ļoti daudzās mūsu aizsargājamās teritorijās, tā aizsardzība jau tiek nodrošināta, un jaunas aizsargājamās teritorijas īpaši baltā stārķa aizsardzībai nav jāveido.

Vai Latvijā ir noteikti izņēmumi sugu aizsardzībā?

Latvija ir panākusi vienošanos ar Eiropas Komisiju, ka atsevišķām sugām, kuras ir plaši izplatītas Latvijā, bet kuru aizsardzību nosaka Eiropas Savienības direktīvas, tiek piemērots izņēmums – piemēram, mēs varam turpināt ar medībām ierobežot vilku skaitu vai turpināt medīt lūšus atbilstoši šīs sugas aizsardzības plānam.

Ar ko atšķiras *NATURA 2000* teritoriju un aizsargājamo teritoriju apsaimniekošana?

Praktiski ne ar ko. Tās tāpat jāapsaimnieko saskaņā ar aizsargājamās teritorijas dabas aizsardzības plānu un vispārējiem vai individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. Būtiskākā atšķirība ir tāda, ka Eiropas Savienība sadarbojas ar mums *NATURA 2000* teritoriju apsaimniekošanā un caur finanšu instrumentiem (piemēram, projektiem) sniedz finansiālu atbalstu.

Kāpēc tieši uz privātā īpašumā esošas zemes jāveido šī teritorija – citur arī ir dabas vērtības!

Sugas un biotopi neizvēlas zemes piederības formu, tās sastopamas gan valsts, pašvaldības, gan privātā īpašumā esošās zemēs. Lai nodrošinātu kādas sugas vai biotopa aizsardzību, nepietiek, ka to aizsargā tikai dažās vietās, piemēram, tikai valsts īpašumā esošās zemēs.

Vai Eiropas Komisija seko, kā apsaimniekojam šīs teritorijas?

Tiešā veidā neseko, jo Eiropas Komisija paļaujas uz to, ka valsts apzinās tos apsaimniekošanas pienākumus, kas izriet no direktīvām un to darbības mērķa – labvēlīgas aizsardzības statusa nodrošināšanu. Savukārt, par īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības statusu tiek sniegtas regulāras atskaites.

Kāds Latvijai labums no *NATURA 2000*?

Pirmkārt – pateicoties Eiropas Savienības prasībām, esam pilnveidojuši savu aizsargājamo teritoriju sistēmu. Otrkārt – zemes

īpašniekiem radušās iespējas iegūt Eiropas Savienības finansējumu šo teritoriju apsaimniekošanai. Treškārt – pašvaldībām ir iespējas saņemt finansējumu projektiem tūrisma attīstībai un līdz ar to – arī darbavietu radīšanai novadā. Kopumā valstī tā ir dabas vērtību saglabāšana, vienlaikus radot iespējas reģionu attīstībai.

Aizsargājamo teritoriju izveidošana

Kas un kā izveido aizsargājamo teritoriju?

Jebkura persona vai organizācija var izteikt priekšlikumu izveidot aizsargājamo teritoriju. Parasti šīs teritorijas tiek izveidotas pēc attiecīgu speciālistu/ekspertu ieteikuma. Kad apkopoti visi nepieciešamie dokumenti un veikta saskaņošana, Ministru kabinets vai Saeima apstiprina aizsargājamās teritorijas izveidošanu. Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” nosaka aizsargājamo teritoriju izveidošanas kārtību.

Kur varu uzzināt, vai zeme atrodas aizsargājamā teritorijā?

Šī informācija ir pieejama Dabas aizsardzības pārvaldē, pašvaldībā. Ja esat nostiprinājis savas īpašuma tiesības zemesgrāmatā, tad tajā jābūt ierakstītam aprobežojumam par aizsargājamo teritoriju un tās robežām jābūt iezīmētām zemes robežu plānā.

Tīmekļa vietnē www.daba.gov.lv ir pieejama Dabas aizsardzības pārvaldes izveidotā Dabas datu pārvaldības sistēma OZOLS, kurā jebkurš interesents kartes formā var pārlūkot aizsargājamo teritoriju, mikroliegumu, aizsargājamo sugu un biotopu datus. Turpat iespējams ērti atlasīt informāciju pēc zemesgabala kadastra apzīmējuma, lai pārliedzinātos, vai konkrētā zemes vienība atrodas aizsargājamā teritorijā.

Vai var prasīt, lai privātā īpašumā esošu zemi izslēdz no aizsargājamās teritorijas?

Šāds lūgums tiks izpildīts tādā gadījumā, ja speciālisti/eksperti būs atzinuši, ka uz jūsu zemes nav dabas vērtību un ka zemesgabala paturēšana aizsargājamā teritorijā neveicina sugu un biotopu aizsardzību kopumā.

Vispārējie un individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi

Kādi var būt saimnieciskās darbības ierobežojumi aizsargājamā teritorijā?

Dažādi – galvenokārt dažādi mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi, aizliegumi vai ierobežojumi darbībām, kuru rezultātā tiek mainīta zemes lietošanas kategorija, piemēram, pļavas apmežošana, būvniecības ierobežojums vai aizliegums, minerālmēslu un ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu lietošanas aizliegums u.tml. Daudzas iecerētās darbības realizējamas, saņemot Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju.

Kas ir Dabas aizsardzības pārvalde un kur tā atrodas?

Dabas aizsardzības pārvalde ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas padotībā esoša iestāde, kuras pamatuzdevumi ir Saeimas un Ministru kabineta izveidoto aizsargājamo teritoriju pārvaldīšana, valsts dabas aizsardzības politikas īstenošana, tai skaitā sugu un biotopu aizsardzības jomā, uzraudzības institūcijas funkcijas, kompensāciju izmaksu administrēšana. Dabas aizsardzības pārvaldei ir 4 reģionālās administrācijas:

- Kurzemes reģionālā administrācija;
- Latgales reģionālā administrācija;
- Pierīgas reģionālā administrācija;
- Vidzemes reģionālā administrācija.

Administrāciju adreses un kontakttālruni minēti izdevuma beigās.

Kādi likumi vai noteikumi nosaka saimnieciskās darbības ierobežojumus?

Tos nosaka aizsargājamo teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kas attiecināmi uz visām aizsargājamām teritorijām. Turklāt aizsargājamām teritorijām var būt arī katrai savi īpaši individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (skatīt normatīvo aktu sadaļā – izdevuma beigās).

Kas ir individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi?

Šie noteikumi tiek izstrādāti vienai atsevišķai teritorijai, un tie paredz noteiktus ierobežojumus, aizliegumus, tai skaitā atkāpes no vispārējo noteikumu prasībām, un funkcionālo zonējumu. Piemēram, mežsaimnieciskās darbības aizliegums noteiktā laika periodā, lai netraucētu putnus to ligzdošanas laikā. Individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus un aizsargājamo teritoriju iedalījumu funkcionālajās zonās izstrādā, pamatojoties uz dabas aizsardzības plānu, kurā attiecīgo nozaru speciālisti/eksperti norāda aizliegtās un atļautās darbības, kā arī dalījumu funkcionālajās zonās, tieši šajā aizsargājamā teritorijā.

Kur šos noteikumus var izlasīt?

Visi Ministru kabineta noteikumi pēc to pieņemšanas tiek publicēti oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis” (www.vestnesis.lv). Normatīvos aktus var izlasīt arī tīmekļa vietnē www.likumi.lv, kā arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mājas lapā (www.varam.gov.lv), šī informācija ir pieejama arī Dabas aizsardzības pārvaldē un pašvaldībās.

Ar kādām tiesībām kāds var aizliegt vai ierobežot lietot īpašumu?

Satversmes 105. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Civillikuma 1082. pants nosaka, ka īpašuma lietošanas tiesību aprobežojumu var uzlikt ar likumu – tātad, jūsu darbību savā īpašumā pilnīgi pamatoti ierobežo attiecīgie likumi.

Kad aizsargājamā teritorija izveidota, zemes īpašniekam ir tiesības uz nodokļu atvieglojumiem vai kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās un mikrolieģumos (sīkāk skatīt nodaļā par kompensāciju).

Kāpēc jāierobežo saimnieciskā darbība? Daba taču ir saglabājusies paaudžu saimniekošanas rezultātā!

Atsevišķi biotopu veidi (piemēram, pļavas) tiešām var pastāvēt, tikai tos regulāri apsaimniekojot. Taču ir arī pret cilvēka darbību jutīgi biotopi, kuru aizsardzību vislabāk var nodrošināt, ja cilvēks neiejaucas to attīstībā. Ar šādu pieeju neizdosies saglabāt daudzveidīgu

dabu nākamajām paaudzēm. Saimnieciskā darbība tiek ierobežota, ņemot vērā zinātnisko izpēti un ilggadējus novērojumus. Mēs mācāmies arī no citu valstu pieredzes, kuras dabu noplicinājušas līdz tādām līmenim, ka tur nav vairs dabas vērtības.

Ko drīkst un nedrīkst darīt apmeklētāji aizsargājamā teritorijā?

Neviens apmeklētājs nedrīkst piegružot teritoriju, atstāt atkritumus, jebkādā veidā bojāt, pārveidot vai iznīcināt dabas vērtības un ainavas elementus. Jāievēro noteikumi, kas attiecas uz makšķerēšanu, medībām, ogošanu, sēņošanu u.tml.

Kurš nodrošina noteikumu ievērošanu?

Dabas aizsardzības pārvalde kontrolē aizsargājamo teritoriju, sugu un biotopu, kā arī mikroliegumu aizsardzību regulējošo normatīvo aktu ievērošanu.

Kam ziņot par pārkāpumiem aizsargājamā teritorijā?

Ja aizsargājamā teritorijā tiek novēroti aizsargājamo teritoriju normu pārkāpumi – nekavējoties ziņojiet Dabas aizsardzības pārvaldei, Valsts vides dienestam. Ja apmeklētāji pārkāpj vispārējās uzvedības normas, novērots huligānisms, vandālisms, izsauciet policiju vai pašvaldības policiju (ja pašvaldībā tā ir izveidota).

Dabas aizsardzības plāni

Kas ir dabas aizsardzības plāns?

Tas ir dokuments par dabas vērtībām kādā konkrētā aizsargājamā teritorijā un nepieciešamajiem pasākumiem to aizsardzībai un apsaimniekošanai. Dabas aizsardzības plānam (turpmāk – plāns) pievienotas arī kartes, kurās attēloti priekšlikumi funkcionālajām zonām – teritorijas, kur nepieciešama atšķirīga apsaimniekošana, stingrāks vai vieglāks režīms, nekā visā teritorijā kopumā. Plāns ir pieejams vietējā pašvaldībā vai elektroniski Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā.

Kas šo plānu izstrādā un kam tas ir jāņem vērā?

Plānu izstrādā saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem (skatīt normatīvo aktu sadaļā – izdevuma beigās), kura izstrādi uzrauga

Dabas aizsardzības pārvalde. Jebkura fiziska vai juridiska persona (arī zemes īpašnieks) var organizēt plāna izstrādi par saviem līdzekļiem vai arī piesaistīt ārvalstu vai starptautisko organizāciju finansējumu. Plāna izstrādē tiek iesaistīta sabiedrība, zemes īpašnieki, uzņēmēji, iedzīvotāji, tiek rīkotas sabiedriskās apspriešanas. Plānu ar rīkojumu apstiprina Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Pamatojoties uz plānu, ja nepieciešams, tiek izstrādāti aizsargājamās teritorijas individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Plāns ir jāņem vērā arī tiem, kas plāno novada vai pilsētas turpmāko attīstību. Vidēji plānu izstrādā desmit gadiem un tam ir ieteikuma raksturs.

Kāpēc šāds plāns vajadzīgs?

Šis plāns ir solis pretī zemes īpašniekam. Plāna izstrādes gaitā aizsargājamā teritorijā tiek veikta bioloģiskā un sociāli – ekonomiskā izpēte un uz tās pamata izstrādāti priekšlikumi funkcionālajām zonām, kurās ne tikai aizsargā dabu, bet arī paredz iespējas saimniekot. Plānā ieteiktais funkcionālais zonējums un zonās noteiktie aizsardzības režīmi tiek apstiprināti Ministru kabinetā aizsargājamās teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu veidā. Plāns ir dokuments, uz kura pamata iespējams piesaistīt finansējumu tā īstenošanai. Ieguldījumi dabas aizsardzības mērķu sasniegšanai konkrētajā teritorijā veicami tikai saskaņā ar dabas aizsardzības plānu.

Vai var ietekmēt dabas aizsardzības plāna saturu teritorijai, kurā ietilpst arī privātā īpašumā esoša zeme?

Jā. Uzsākot plāna izstrādāšanu, zemes īpašnieki tiek uzaicināti uz informatīvu sanāksmi, kurā katrs var izteikt savas vēlmes un uzdot jautājumus. Pirms plāna apstiprināšanas notiek sabiedriskā apspriešana. Aktīvi piedaloties minētajos pasākumos, var ietekmēt plāna saturu. Plāns ļoti bieži ir kompromisa rezultāts starp zemes īpašniekiem un speciālistu/ekspertu redzējumu par to, kāda veida apsaimniekošana piemērota konkrētā aizsargājamā teritorijā.

Vai dabas aizsardzības plānu izstrādā katrai teritorijai?

Likums to neparedz, taču to vajadzētu izstrādāt katrai teritorijai, izņemot pavisam nelielas un vienveidīgas aizsargājamās teritorijas.

Pašreiz valstij nav tik daudz līdzekļu, lai visu paveiktu uzreiz. Līdz ar to teritorijas, kurām prioritāri izstrādājami plāni par valsts budžeta līdzekļiem, tiek izvēlētas, sagrupējot pēc vairākiem Ministru kabineta noteikumos noteiktiem kritērijiem.

Ko darīt, ja teritorijai plāna nav un tuvākajā laikā nav arī paredzēts to izstrādāt?

Plāna izstrādāšanu var finansēt gan zemes īpašnieks, gan pašvaldība vai kāds sabiedrisks fonds, pieaicinot attiecīgus speciālistus, kas darbu veic atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem.

Kas ir plāna sabiedriskā apspriešana?

Plāns tiek apspriests kopā ar vietējiem iedzīvotājiem, zemes īpašniekiem, uzņēmējiem, pašvaldību un citiem interesentiem. Tā ir iespēja jebkuram iedzīvotājam izteikt savu viedokli par teritorijas aizsardzību un apsaimniekošanu. Tas ir process, kura laikā katrs var apskatīt un izlasīt plāna melnrakstu, bet beigās – piedalīties sapulcē, kur tiek apspriesti visi priekšlikumi.

Kā var uzzināt, ka būs sabiedriskā apspriešana?

Par sabiedrisko apspriešanu uzzināsiet no paziņojuma pašvaldības laikrakstā un „Latvijas Vēstnesī”. Paziņojums par apspriešanu tiek izlikts arī pašvaldības ēkā un ievietots Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā.

Kur plānu var apskatīt?

Paziņojumā jābūt iekļautai informācijai gan par sabiedriskās apspriešanas norises vietu un laiku, gan arī par vietu, kur 2 nedēļas pirms apspriešanas jebkurš interesents var ar to iepazīties. Parasti plāns pieejams pašvaldībā.

Kāda jēga kaut ko teikt, – tāpat neuzklausīs...

Plāna autori un eksperti sabiedriskās apspriešanas laikā atbild uz jautājumiem un izskaidro, kuri priekšlikumi ir izpildāmi un kuri – nav, ņemot vērā aizsargājamas teritorijas izveidošanas mērķi. Plāna autori cenšas pēc iespējas ņemt vērā un iestrādāt plānā izteiktos priekšlikumus vai argumentēti pamatot viedokli, kāpēc konkrētais priekšlikums netiek ņemts vērā.

Zemes īpašnieka pienākumi

Kādi ir zemes īpašnieka pienākumi aizsargājamā teritorijā?

Jāievēro teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumi un jāziņo Dabas aizsardzības pārvaldei vai pašvaldībai par nevēlamām izmaiņām teritorijā, kā arī par novērotajiem pārkāpumiem.

Vai aizsargājamās teritorijas apmeklētāji drīkst uz privātā īpašumā esošas zemes celt teltis un kurt uguns-kurus?

Celt teltis un kurt uguns-kurus aizliegts dabas rezervātos un citu aizsargājamo teritoriju regulējamā režīma zonās, kur apmeklētāju pieeja liegta vai stingri ierobežota ar individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. Aizsargājamās teritorijās un to funkcionālajās zonās ar vieglāku režīmu šīs darbības ir pieļaujamas. Parasti dabas aizsardzības plānā tiek norādītas vietas, kur pēc attiecīgas labiekārtošanas pieļaujams celt teltis vai kurt uguns-kurus. Dabā to drīkst darīt tikai tad, ja šīs vietas ir īpaši norādītas. Ugunsbīstamajā periodā Valsts meža dienests var ierobežot apmeklētāju pārvietošanos mežā (informācija virsmežniecībās).

Kā apmeklētājs var zināt, ka atrodas aizsargājamā teritorijā?

Galveno ceļu malās ap aizsargājamām teritorijām tiek izvietotas īpašas informatīvās zīmes, atsevišķās vietās – arī informatīvi stendi. Cerams, ka tuvākajos gados ne tikai nacionālajos parkos un dabas rezervātos, bet arī citās aizsargājamās teritorijās tiks izvietotas šīs zīmes, un tās netiks nolauztas vai citādi sabojātas.

Kas ir nevēlamās izmaiņas dabas vērtībās?

Ar nevēlamām izmaiņām saprotam tās, kuru rezultātā daba zaudē savu sākotnējo vērtību un nespēj atjaunoties. Piemēram, nogāzta putna ligzda, izpostīta augu atradne, nozāgēts koks, saskaldīts dižakmens.

Kur jāsaskaņo būvniecība, citas darbības, kuru rezultātā tiek mainīta zemes lietošanas kategorija, meža ciršana u.tml.?

Ja nav iespējas iepazīties ar normatīvajiem aktiem šai jomā, varat vērsties Dabas aizsardzības pārvaldē, kur saņemsiet informāciju, kādi dokumenti nepieciešami un kur katrs jautājums kārtoti.

jams. Par meža ciršanu vairāk uzzināsi tuvākās virsmežniecības birojā.

Zemes īpašnieka tiesības

Vai zemes īpašnieks uz savas zemes izvietot vai izplatīt informāciju par to, ka tur aug vai dzīvo kāda īpaši reta suga?

Bez saskaņošanas – nē. Jebkura informācijas izvietošana vai izplatīšana par aizsargājamo sugu atradnēm atļauta, tikai saskaņojot ar Dabas aizsardzības pārvaldi. Šī piesardzība nepieciešama, lai nedotu iespēju negodīgiem cilvēkiem iznīcināt retas dabas vērtības.

Vai zemes īpašnieks var apmeklētājiem stāstīt un rādīt par dabas vērtībām?

Jā, noteikti varat pavadīt apmeklētājus pa dabas takām un rādīt interesantus objektus uz savas zemes, taču tam visam jānotiek saskaņā ar teritorijas individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem, kā arī vēlams konsultēties ar Dabas aizsardzības pārvaldes speciālistiem.

Vai varu aizliegt svešiem cilvēkiem staigāt pa aizsargājamās teritorijas ceļiem un takām privātā zemes īpašumā?

Ja šie ceļi un takas aizsargājamās teritorijas apskatei ir saskaņotas ar zemes īpašnieku, speciāli ierīkotas dabas vērtību apskatei un izveidotas atbilstoši dabas aizsardzības plānam, tad ierobežot nevar. Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā īpašnieks vienojas, ka piekrist šādu taku izveidošanai uz viņa zemes un apmeklētāju plūsmai.

Ko darīt, ja nopirkta zeme, bet neviens nav mani informējis, ka tā atrodas aizsargājamā teritorijā?

Nezināšana neatbrīvo no atbildības, – jums nāksies ievērot visus noteikumus, kas attiecas uz šo aizsargājamo teritoriju. Pirms iegādāties zemi, īpašnieka interesēs ir noskaidrot visus aprobežojumus, tai skaitā tās iespējamo atrašanos aizsargājamā teritorijā. Atrašanās aizsargājamā teritorijā nenožīmē pilnīgu saimnieciskās darbības ierobežošanu, par aizliegtām un atļautām darbībām jāinteresējas Dabas aizsardzības pārvaldē.

Kas drīkst nākt un kontrolēt, kā īpašnieks saimnieko uz savas zemes aizsargājamā teritorijā?

To, kā īpašnieks un citas personas ievēro aizsargājamajās teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumus, drīkst kontrolēt amatpersonas no Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts meža dienesta.

Zemes apsaimniekošana – pieejamie finansējuma avoti

Kādi finansējuma avoti ir pieejami aizsargājamām teritorijām?

- ES *Life* programmas finansējums, kas Latvijai ir pieejams kopš 2001.gada. Tas izmantojams aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādāšanai un to ieviešanai.

- Latvijas vides aizsardzības fonda finansējums. Atbilstoši nolikumam katru gadu var iesniegt projektus, tādējādi pretendēt uz finansējumu to realizēšanai, piemēram, dabas taku izveidei, aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanai, dabas izglītības aktivitātēm, dabas aizsardzības plāna izstrādei u.c.

- ES Lauku attīstības atbalsta finansējums, *NATURA 2000* teritorijām, kuru administrē Lauku atbalsta dienests.

Par katra finansējuma avota atbalstāmajām aktivitātēm un nepieciešamajiem dokumentiem lūgums interesēties atbilstošo finansējuma avotu mājas lapās.

Nodokļi, zemes kadastrālā vērtība

Kāpēc nav nodokļa atlaides, kaut arī zeme atrodas aizsargājamā teritorijā?

Visticamākais, ka zemei jau ir samazināta kadastrālā vērtība, līdz ar to samazināts arī nodoklis. Lai to noskaidrotu, dodieties uz savu pašvaldību.

No kā atkarīgas nodokļu atlaides?

Tās atkarīgas no aizsargājamās teritorijas kategorijas. Zemi dabas rezervātos un dabas rezervātu zonās, kur saimnieciskā darbība aizliegta ar likumu, ar nekustamā īpašuma nodokli neapliek. Pārējās aizsargājamās teritorijās tiek samazināta zemes kadastrālā vērtība, kuru ņem vērā, aprēķinot zemes nodokli.

Īpašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā

Ko nozīmē ieraksts zemesgrāmatā – „aprobežojums – dabas liegums”?

Šo ierakstu izdara reizē ar īpašuma nostiprināšanu zemesgrāmatā. Tas nozīmē, ka daļa zemes vai visa zeme atrodas dabas liegumā, kur jāievēro attiecīgie dabas lieguma aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Tiem, kas zemi atguva īpašumā zemes reformas gaitā, šo ierakstu izdara, pamatojoties uz pašvaldības lēmumu par zemes piešķiršanu. Zemes pārdošanas gadījumā aprobežojums tiek ierakstīts jaunā īpašnieka zemesgrāmatā.

Vai iespējama situācija, kad zemesgrāmatā nav aprobežojuma, bet zeme atrodas aizsargājamā teritorijā?

Jā, šādai situācijai var būt dažādi iemesli. Pirmais – pašvaldība pavisāmā vai nezināšanas dēļ nav minējusi zemes piešķiršanas lēmumā par aprobežojumu. Otrais – īpašums, kuru pirkāt, bija bez aprobežojuma un neviens arī neinformēja, ka tāds ierakstāms. Trešais – dažkārt paši īpašnieki „parūpējas”, lai ieraksts par šādu aprobežojumu zemesgrāmatā neparādītos. Likums nosaka, ka šie aprobežojumi ierakstāmi zemesgrāmatā un zemes robežu plānos, pamatojoties uz Dabas aizsardzības pārvaldes nostiprinājuma lūgumu. Aprobežojums ir spēkā arī bez ieraksta zemesgrāmatā.

Zemes pirkšana, pārdošana, dāvināšana, noma

Vēlos pirkt zemi skaistā vietā, bet nezinu, vai tur nav aizsargājamā teritorija. Ko darīt?

Ja nevēlaties iegādāties zemi aizsargājamā teritorijā, pirms zemes iegādes, Dabas aizsardzības pārvaldē noskaidrojiet vai attiecībā uz konkrēto zemes gabalu pastāv kādi saimnieciskās darbības aprobežojumi.

Kas ir pirkuma tiesības?

Valstij ir pirkuma tiesības uz zemi, kas atrodas:

- 1) dabas rezervātos;
- 2) dabas liegumos, ja tie nav iedalīti funkcionālajās zonās;

- 3) dabas pieminekļos [izņemot aizsargājamās kokus un aizsargājamās akmeņus (dižakmeņus)], ja šajos dabas pieminekļos nav nodalītas funkcionālās zonas;
- 4) dabas liegumu, nacionālo parku, biosfēras rezervātu, dabas parku, dabas pieminekļu un aizsargājamo ainavu apvidu dabas rezervāta, stingrā režīma, dabas lieguma un regulējamā režīma zonās.

Kad informēsiet Dabas aizsardzības pārvaldi par savu nodomu pārdot zemi un iesniegsiet darījuma dokumentu, jums paskaidros, ka jāsaņem atzinums par valsts pirkuma tiesību izmantošanu. Turpat arī saņemsiet informāciju, kā jāraksta iesniegums un kādi dokumenti šim iesniegumam jāpievieno.

Vai drīkst savu zemi kādam dāvināt vai iznomāt?

Drīkst dāvināt. Jaunais īpašnieks iegūs zemi ar visiem jau esošajiem aprobežojumiem. Zemi drīkst arī iznomāt, nomas līgumā paredzot nomnieka pienākumus attiecībā uz dabas aizsardzības prasībām.

Kompensācijas

Kas jāsaprot ar vārdu „kompensācija”?

Likums „Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās” (stājas spēkā ar 2013.gada 1.jūniju) paredz divu veidu atlīdzību:

- ikgadējie atbalsta maksājumi;
- zemes atpirkšana.

Šis likums paredz nosacījumus, ar kuriem piešķirama kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem valsts un pašvaldību izveidotajās aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos un kuri izriet no aizsargājamo teritoriju un mikroliegumu aizsardzības prasībām, kā arī kompensācijas piešķiršanas kārtību.

Ikgadējie atbalsta maksājumi par lauksaimnieciskās vai mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos tiek izmaksāti no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, tos administrē Lauku atbalsta dienests.

Zemes atpirkšana attiecas uz neapbūvētu zemi dabas rezervātos vai aizsargājamo teritoriju dabas rezervāta, stingrā režīma un regu-

lējamā režīma zonās. Šos maksājumus valsts nozīmes aizsargājamās teritorijās administrē Dabas aizsardzības pārvalde, bet pašvaldības izveidotajās aizsargājamās teritorijās – pati pašvaldība.

Bet bieži dabas saglabāšanai tieši kaut kas ir jādara, piemēram, pļava jānopļauj. Vai ir iespējams atbalsts šādos gadījumos?

Lauku attīstības programmas piedāvā atbalstu par bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos (zaļās pļavas). Šis atbalsts sedz pļaušanas izmaksas, kā arī zāles kvalitātes zudumu, jo zālāji jāpļauj vasaras otrajā pusē.

Un kā ar meža apsaimniekošanu?

Arī pieejami atbalsta maksājumi – *NATURA 2000* maksājumi meža īpašniekiem – par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem šajās teritorijās, kurus administrē Lauku atbalsta dienests.

Vai tiesības uz atlīdzību naudā ir visiem, kam zeme ir aizsargājamā teritorijā vai mikroliegumā?

Tiesības prasīt kompensāciju ir zemes īpašniekam, kura īpašuma tiesības uz zemi nostiprinātas zemesgrāmatā, ja zemes robežas starp vairāku zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju īpašumiem ierīkotas atbilstoši normatīvajos aktos par zemes kadastrālo uzmērīšanu un Civillikumā noteiktajām prasībām.

Zemes īpašniekam attiecībā uz konkrētu zemesgabalu, kuram noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi, gadā var piešķirt tikai vienu kompensāciju – no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem vai no valsts vai pašvaldības budžeta – atbilstoši likumā noteiktajam. Zemes īpašniekam ir tiesības prasīt kompensāciju, ja meža zemes platībai atbilstoši normatīvajiem aktiem par meža inventarizācijas kārtību ir spēkā esoša meža inventarizācijas lieta.

Vai varu pieprasīt kompensāciju par savu zemes daļu, ja esmu viens no trim zemes kopīpašniekiem, bet pārējiem tas neinteresē?

Ja zemes īpašums pieder vairākiem īpašniekiem, kompensāciju prasa tikai visi kopīpašnieki, savstarpēji vienojoties.

Kādi vēl nosacījumi kompensācijas saņemšanai?

Zemes īpašnieka kompensācijas pieprasījumu izskata, ja par iepriekšējo gadu un kārtējo gada ceturksni ir samaksāts nekustamā īpašuma nodoklis. Ja zemes īpašniekam uzlikts naudas sods par pārkāpumiem vides jomā, kā arī ja viņa vainas dēļ videi vai mežam nodarīti zaudējumi, šā zemes īpašnieka kompensācijas pieprasījumu izskata tikai tad, kad viņš normatīvajos aktos par pārkāpumiem vides jomā noteiktajā kārtībā ir samaksājis šo naudas sodu un atliedzinājis videi un mežam nodarītos zaudējumus.

Kurš var pieteikties uz zemes atpirkšanu?

Zemes īpašnieks var prasīt zemes atpirkšanu, ja stājies spēkā lēmums vai tiesas nolēmums par īpašuma tiesību atjaunošanu uz zemi, kura pirms lēmuma vai tiesas nolēmuma spēkā stāšanās iekļauta dabas rezervātā vai citas aizsargājamās teritorijas dabas rezervātā, stingrā režīma vai regulējamā režīma zonā, vai ja zemi iekļauj dabas rezervātā vai citas aizsargājamās teritorijas dabas rezervātā, stingrā režīma vai regulējamā režīma zonā. Tāpat uz zemes atpirkšanu var pieteikties mantinieks, ja par attiecīgo zemes īpašumu saņemta mantojuma apliecība un mantojuma atstājējam bija tiesības pretendēt uz zemes atpirkšanu atbilstoši likuma nosacījumiem vai zemi iekļauj dabas rezervātā vai citas aizsargājamās teritorijas dabas rezervātā, stingrā režīma vai regulējamā režīma zonā pēc mantojuma atklāšanās.

Kur vērsties ar jautājumu par zemes atpirkšanu?

Zemes atpirkšana attiecas tikai uz tiem īpašumiem, kuri ir iekļauti dabas rezervātā vai citas aizsargājamās teritorijas dabas rezervātā, stingrā režīma vai regulējamā režīma zonās. Dabas aizsardzības pārvalde organizē zemes atpirkšanu attiecībā uz valsts nozīmes aizsargājamām teritorijām. Pašvaldības organizē zemes atpirkšanu attiecībā uz pašvaldību izveidotām aizsargājamām teritorijām.

III Mikroliegumi

Mikroliegumu izveidošana

Kas ir mikroliegums?

Mikroliegumi ir nelielas teritorijas (meža nogabals, lauce, nogāze), kas izveidotas, lai aizsargātu un saglabātu vietas, kur atrastas aizsargājamas sugas vai aizsargājami biotopi. Šīs teritorijas tiek ņemtas valsts aizsardzībā.

Vai privātā īpašumā esošā zemē var izveidot mikroliegumu?

Jā, mikroliegumus var izveidot jebkurā vietā, kur ir atrasta kāda aizsargājama suga vai biotops, kuru saglabāšanai likums paredz veidot mikroliegumus.

Vai to var darīt bez īpašnieka ziņas?

Nē, valsts iestādei, kas izveido mikroliegumu, ir jāinformē zemes īpašnieks par saņemto priekšlikumu veidot mikroliegumu. Vienlaikus no zemes īpašnieka tiek gaidīti priekšlikumi un viedoklis par mikrolieguma izveidošanu attiecīgajā īpašumā. Pamatojoties uz speciālistu atzinumu un izvērtējot zemes īpašnieka viedokli, tiek pieņemts lēmums par mikrolieguma izveidošanu un tā platību. Pieņemtais lēmums ne vienmēr saskan ar īpašnieka vēlmēm.

Vai visām aizsargājamām sugām un biotopiem var izveidot mikroliegumus?

Nē. Ministru kabineta noteikumos teikts, ka mikroliegumus var izveidot 262 aizsargājamām sugām (tātad – apmēram vienai trešdaiļai) un visiem aizsargājamo biotopu veidiem.

Kā aizsargā tās sugas, kam neveido mikroliegumus?

Ir aizsargājamas sugas, kuras nevar aizsargāt, saglabājot konkrētu vietu (piemēram, brūnais lācis vai ronis), tās aizsargā, ierobežojot vai aizliedzot medīšanu vai citādu iznīcināšanu un traucēšanu.

Cik liels var būt mikroliegums?

Mikrolieguma platība atkarībā no sugas vai biotopa var būt 0,1-30 ha. Atsevišķu īpaši aizsargājamo putnu sugu aizsardzībai

izveidotajiem mikroliegumiem var noteikt buferzonu līdz pat 500 ha lielumā.

Ar ko atšķiras mikroliegums no rezervāta, dabas lieguma vai dabas parka?

Mikroliegums parasti ir ievērojami mazāks nekā aizsargājamā teritorija. Mikrolieguma izveidošanas mērķis ir kādas konkrētas sugas vai biotopa saglabāšana, bet aizsargājamās teritorijas mērķis – arī dabas un ainavas daudzveidības saglabāšana.

Kas var ierosināt mikrolieguma izveidošanu?

To var darīt jebkura fiziska vai juridiska persona, iesniedzot rakstisku priekšlikumu tai valsts iestādei, kas nosaka mikroliegumus.

Kas un kā izveido mikroliegumus?

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, mikroliegumus meža zemēs (izņemot dabas rezervātos un nacionālajos parkos) nosaka Valsts meža dienests, bet Zemkopības ministrija – mikroliegumus zivju aizsardzībai upju posmos un ezeros vai to daļās, savukārt Dabas aizsardzības pārvalde nosaka mikroliegumus nemeža zemēs (piemēram, pļavās, ūdeņu biotopos un iežu atsegumos u.tml.), kā arī dabas rezervātos un nacionālajos parkos. Šis valsts institūcijas informē pašvaldību un zemes īpašnieku, ka ir saņemts mikrolieguma izveidošanas priekšlikums. Pamatojoties uz attiecīgajā sugu un biotopu aizsardzības jomā sertificēta eksperta (turpmāk – eksperts) atzinumu, tiek pieņemts lēmums par mikrolieguma izveidošanu un tā platību. Var būt gadījumi, kad priekšlikums tiek noraidīts – ja eksperts secina, ka teritorijā jau pastāv kādi ierobežojumi, kas pietiekami nodrošina aizsargājamo sugu vai biotopu saglabāšanu.

Kad mikroliegums izveidots, zemes īpašniekam ir tiesības uz nodokļu atvieglojumiem vai kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos (sīkāk skatīt nodaļā par kompensāciju).

Noteikumi, pienākumi, tiesības

Vai mikroliegumā drīkst medīt?

Medības nav aizliegtas, bet, ja mikroliegums izveidots ligzdojošo putnu aizsardzībai, medības ir ierobežotas putnu vairošanās sezonā.

Vai mikroliegumā drīkst saimniekot mežā?

Meža kopšana un ciršana mikroliegumos ir stingri ierobežota. Kokus un krūmus drīkst cirst tikai tad, ja tas nepieciešams aizsargājamās sugas dzīves vietas vai biotopa saglabāšanai. Tas nozīmē, ka, piemēram, lai meža plāviņa neaizaugtu, tajā drīkst izcirst krūmus un koku atvases. Šādu pasākumu veikšanai mikroliegumos jāsaņem eksperta atzinums, kurā norādīts, ka minētās darbības nav pretrunā ar aizsargājamo sugu vai biotopu aizsardzību.

Vai mikroliegumā drīkst veikt darbības, kuru rezultātā tiek mainīta zemes lietošanas kategorija?

Darbības, kuru rezultātā tiek mainīta zemes lietošanas kategorija, ir aizliegtas, izņemot gadījumus, ja tās nepieciešamas īpaši aizsargājamās sugas dzīvotņu vai biotopa uzturēšanai vai atjaunošanai pēc Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas. Tas nozīmē, ka, piemēram, mikroliegumā nedrīkst meža vietā ierīkot tīrumu vai dabiskā plāvē iestādīt mežu.

Ko tur drīkst darīt?

Jāturpina saimniekot, neiznīcinot un netraucējot īpaši aizsargājamās sugas un nebojājot vietas, kur tās sastopamas. Mikroliegumus var apsaimniekot zemes īpašnieks vai tā nolīgta persona, pašvaldība vai Dabas aizsardzības pārvalde saskaņā ar eksperta atzinumu. Eksperta atzinums nav nepieciešams zāles plaušanai un izvākšanai.

Kādi ir zemes īpašnieka pienākumi, ja uz viņa īpašumā esošās zemes ir mikroliegums?

Zemes īpašniekam jāievēro mikrolieguma aizsardzības prasības, kas paredzētas Ministru kabineta noteikumos. Ja īpašnieks konstatē kādu pārkāpumu, nekavējoties jāinformē Dabas aizsardzības pārvalde vai virsmežniecība (ja mikroliegums atrodas mežā).

Ko darīt, ja privātā īpašumā esošā mežā ligzdo melnais stārķis?

Ja ir aizdomas, ka privātā īpašumā ligzdo aizsargājams putns vai aug aizsargājams augs, par to nepieciešams informēt Dabas aizsardzības pārvaldi vai, ja suga konstatēta mežā, – virsmežniecību. Tad attiecīgās valsts iestādes speciālisti konsultēs, kā rīkoties turpmāk, lai izveidotu mikroliegumu. Protams, arī neveidojot mikroliegumu, atrasto retumu var aizsargāt; to vēlams darīt, konsultējoties ar virsmežniecību vai Dabas aizsardzības pārvaldi.

Uzraudzība, kontrole, sodi

Kas uzrauga, kā tiek saglabāti mikroliegumi?

Mikroliegumu apsaimniekošanu un aizsardzību uzrauga Dabas aizsardzības pārvalde un Valsts meža dienests.

Kas kontrolē sugu un biotopu aizsardzības prasību izpildi?

Arī šo uzraudzību nodrošina Dabas aizsardzības pārvalde. Aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības uzraudzību mežos papildus nodrošina arī Valsts meža dienests.

Vai jāatlīdzina zaudējumi par aizsargājamo augu, sēņu, ķērpju un dzīvnieku sugu vai aizsargājamo biotopu iznīcināšanu?

Zaudējumu atlīdzības apmērs par aizsargājamo sugu vai biotopu iznīcināšanu atkarīgs no tā, cik reta vai apdraudēta ir konkrētā suga vai biotops. Tas var būt no trīs līdz pat četrdesmit minimālajām mēnešalgām par katru noplūkto vai iznīcināto individu (katru augu, katru putnu, katru dzīvnieku utt.). Zaudējumu atlīdzības apmēru sugām un biotopiem nosaka Ministru kabineta noteikumi (skatīt normatīvo aktu sadaļā – izdevuma beigās).

Kā zemes īpašuma īpašnieks uzzina vai viņa īpašumā ir aizsargājamas sugas vai biotopi?

Informāciju par aizsargājamām sugām un biotopiem un vietām, kur tie konstatēti, var iegūt Dabas aizsardzības pārvaldē un virsmežniecībā (ja īpašumā ir mežs).

Kur zemes īpašnieks var uzzināt, vai viņa īpašumā ir izveidots kāds mikroliegums?

Vispilnīgākā informācija par izveidotajiem mikroliegumiem tiek apkopota un glabāta Dabas aizsardzības pārvaldē un virsmežniecībā.

Vai zemes īpašnieks drīkst izplatīt informāciju par viņa īpašumā esošiem mikroliegumiem, aizsargājamām sugām un biotopiem?

Lai novērstu informācijas izmantošanu nevēlamām un nelikumīgām darbībām, to atļauts izplatīt tikai ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju. Informācija par aizsargājamām sugām un biotopiem tiek apkopota, lai varētu novērtēt to pašreizējo stāvokli un spriest par to, vai to aizsardzība ir apmierinoša.

Kāpēc nedrīkst dedzināt pērno kūlu, kā to darījuši senči?

Jāatzīst, ka senči gan laikiem neanalizēja, cik augu un dzīvnieku iet bojā šai dedzināšanā. Pērnās kūlas dedzināšana lielos apmēros faktiski nav savienojama ar mūsdienu cilvēka izpratni par dabas procesu norisi. Drūmā statistika par ugunsgrēkiem kūlas dedzināšanas rezultātā apliecina, ka šī darbība ir postoša arī cilvēkam, mežam un ēkām.

Esmu redzējis, ka aizsargājamās teritorijās pie ezeriem dedzina niedres...

Dabas aizsardzības jomā niedru dedzināšana kā apsaimniekošanas līdzeklis tiek pielietota atsevišķu aizsargājamo ezeru, mitrāju un pļavu biotopu apsaimniekošanā. Šis darbs tiek veikts saskaņā ar aizsargājamās teritorijas dabas aizsardzības plānu, individuālajiem teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. Niedres tiek dedzinātas ziemā virs ledus. Arī kūlas dedzināšanu kā biotopu apsaimniekošanas pasākumu īsteno agri pavasarī, kad netiek apdraudēti kukaiņi un putni. Šo pasākumu veikšanai jāsaņem Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiska atļauja, kā arī jāinformē Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

Bet ko lai dara īpašnieks, kas nespēj nopļaut savas pļavas?

Īpašnieks ir atbildīgs par savas zemes apsaimniekošanu. Pļavas iespējams apsaimniekot, arī tās noganot. Noganīt var ne tikai ar pie-
na lopiem, bet arī ar īpašu šķirņu gaļas lopiem, kuri piemēroti dzīvei
zem klajas debess cauru gadu un tādēļ tie prasa ievērojami mazāk
rūpju. Šādu šķirņu liellopi jau šobrīd daudzviet aizsargājamās terito-
rijās palīdz uzturēt un atjaunot pļavu biotopus.

IV Ietekmes uz vidi novērtējums un novērtējums *NATURA 2000* teritorijai

Kas ir ietekmes uz vidi novērtējums?

Tā ir procedūra paredzēto darbību izvērtēšanai, pielietojot konkrētus nosacījumus, lai noteiktu, cik lielā mērā plānotais projekts, plāns vai kāda rīcība ietekmēs vidi.

Vai to veic visiem plāniem un projektiem?

Nē, likumdošanā ir noteikts, kādiem plāniem un projektiem veic ietekmes uz vidi novērtējumu. Atsevišķiem projektiem veic t.s. sākotnējo izvērtējumu, lai noteiktu, vai ietekme varētu būt būtiska.

Ja secina, ka ietekme nebūs būtiska, tad projektu var realizēt?

Jā, tikai vispirms no Valsts vides dienesta reģionālās vides pārvaldes jāsaņem t.s. tehniskie noteikumi. Tehniskie noteikumi nosaka, kas vides un dabas aizsardzības nolūkos jāievēro projekta realizācijas laikā.

Un ja secina, ka ietekme var būt būtiska?

Tad Vides pārraudzības valsts birojs pieņem lēmumu, ka jāveic ietekmes uz vidi novērtējuma pilnā procedūra vai arī izvērtējums uz *NATURA 2000* teritoriju.

Ko ietver ietekmes uz vidi novērtējums (IVN) un kā to veic?

Iesniedzot pieteikumu Valsts vides dienesta reģionālajā vides pārvaldē, tiek veikts sākotnējais ietekmes uz vidi izvērtējums. Ja pieņemtā darbība būtiski ietekmēs vidi, tad Vides pārraudzības valsts birojs pieņem lēmumu par IVN veikšanu, kura laikā tiek izstrādāts paredzētās darbības novērtējums, kurā tiek izvērtētas iespējamās ietekmes, piedāvāti risinājumi šo ietekmju samazināšanai, kā arī organizēta sabiedrības iesaiste, t.i. – tiek organizētas sabiedriskās apspriešanas, kuru laikā iedzīvotāji var paust savu viedokli par paredzēto darbību. Ietekmes uz vidi novērtējumu veic ierosinātājs pirms paredzētās darbības uzsākšanas vai viņa nolīgta firma.

Vai to veic tikai tad, ja plāns vai projekts īstenojams aizsargājamā teritorijā?

Nē, bet, ja projekta īstenošana paredzēta aizsargājamā teritorijā, kas iekļauta *NATURA 2000* sarakstā, tad īpaša vērība tiek piešķirta tieši šim faktam. Ja projekta īstenošanai nav jāveic ietekmes uz vidi novērtējums, bet tas var ietekmēt *NATURA 2000* teritoriju, paredzēta speciāla kārtība ietekmes izvērtējuma uz *NATURA 2000* teritoriju veikšanai.

Bet ja projekta īstenošanas vieta ir blakus *NATURA 2000*?

Ja ietekme iespējama, izvērtējumu veic neatkarīgi no tā, vai projekta īstenošana notiek *NATURA 2000* teritorijā vai tās tuvumā.

Varbūt projektā var meklēt risinājumus, kas mazina kaitējumu dabai?

Tāds ir IVN mērķis, projekta laikā tiek piedāvāti vairāki varianti iespējamo ietekmju samazināšanai.

Bet ja projekts ir liels un valstiski svarīgs?

Likumdošanā paredzēti arī šādi gadījumi – to, vai projekts ir visai sabiedrībai nozīmīgs, izlemj Ministru kabinets.

Un atļauj projektu realizēt?

Atļauj, ja nav citu risinājumu, bet ar stingriem nosacījumiem – pirms projekta realizācijas jāveic t.s. kompensējošie pasākumi.

Kas ir kompensējošie pasākumi?

Tie ir pasākumi, kurus veic pirms projekta realizācijas, izveidojot jaunu aizsargājamo teritoriju vai paplašinot esošo par tik lielu teritoriju, kāda tiek būtiski ietekmēta, projektu realizējot. Svarīgi, ka jaunajā teritorijā jābūt tādām pat sugām un biotopiem kā ietekmētajā.

Kas veic šo kompensēšanu?

Kompensējošo pasākumu veikšanu organizē un apmaksā projekta ierosinātājs. Un ne tikai – viņš arī turpmākos gadus uzrauga, vai jaunizveidotajā teritorijā dabas vērtības saglabājas tādā pat kvalitātē. To sauc par kompensējošo pasākumu monitoringu.

V Ūdensteču un ūdenstilpju aizsargjoslas

(turpmāk – upju un ezeru aizsargjoslas)

Kas ir ūdensteces un ūdenstilpes?

Vienkāršā valodā runājot, ūdensteces un ūdenstilpes ir upes un ezeri, bet šeit pieskaitāmi arī mākslīgi radīti kanāli un ūdenskrātuves.

Kāpēc gar upi vai ezeru vajag šo aizsargjoslu?

Aizsargjoslas nosaka, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz upēm, ezeriem u.c. ūdenstilpēm, novērstu erozijas procesu attīstību, ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās teritorijās, kā arī saglabātu apvidum raksturīgo ainavu.

Kā nosaka šīs aizsargjoslas un cik platas?

Aizsargjoslas nosaka atbilstoši Aizsargjoslu likumam. Visu aizsargjoslu konkrētās robežas nosaka novadu un pilsētu teritoriju plānojumos. Tās tiek iezīmētas arī īpašnieku zemes robežu plānos. Aizsargjoslas platums lauku apvidos atkarīgs no upes garuma vai ezera platības. Lielajām upēm un ezeriem tas ir pat 500 m katrā krastā, bet pavisam īsām upītēm un maziem ezeriem – tikai 10 m. Pilsētās un ciemos aizsargjoslas platums nedrīkst būt mazāks par 10 m, izņemot gadījumus, kad tur jau agrāk ir uzbūvētas ēkas.

Kā var zināt, vai zeme atrodas aizsargjoslā?

Ja zeme, piemēram, ir upes aizsargjoslā, zemesgrāmatā vajadzētu būt ierakstam “aprobežojums – upes aizsargjosla”, un aizsargjoslas robežai jābūt iezīmētai zemes robežu plānā. Ja zemesgrāmatā un zemes robežu plānā šāda ieraksta nav, vispirms nepieciešams vērsties pie pašvaldības pēc papildus informācijas.

Kāds ir aizsargjoslas platums vietās, kas regulāri pārplūst?

Tur aizsargjosla ir visā applūstošās palienes platumā, neatkarīgi no upes garuma vai ezera lieluma. Jāņem vērā, ka šīs ir t.s. riska teritorijas un tur būvēt ir neapdomīgi – pēc lielu plūdu gadījumā valsts nenodrošinās kompensāciju par to nodarītajiem zaudējumiem,

tāpat arī lielākā daļa apdrošināšanas kompāniju neapdrošina īpašumus un mājas riska teritorijās – palieņu plāvēs.

Vai ir iespējams mainīt aizsargjoslas robežas?

Tikai tad, ja tās noteiktas pretrunā ar Aizsargjoslu likumu. Ja uzskatāt, ka īpašumā aizsargjosla noteikta nepareizi, dodieties pie pašvaldības plānošanas speciālistiem – viņi ir tie, kas šīs aizsargjoslas iezīmē teritoriju plānojumos.

Kādi ierobežojumi pastāv šādās aizsargjoslās?

Visi ierobežojumi, kopumā atrodami Aizsargjoslu likuma 35. un 37. pantā.

Būtiskākie ierobežojumi ir šādi:

- 50m platā joslā, skaitot no ūdens puses, aizliegta kailcirte;
- pārplūstošās palienēs aizliegts veikt teritorijas uzbēršanu, būvēt ēkas un būves, arī aizsargdambjus, izņemot īslaicīgas lietošanas būvju un mazēku būvniecību, esošo būvju renovāciju, kultūras pieminekļu restaurāciju u.c. darbības, kas noteiktas Aizsargjoslu likumā;
- 10m platā joslā, skaitot no ūdens puses, aizliegts:
 - izvietot degvielas uzpildes stacijas;
 - būvēt un izvietot jebkādas ēkas un būves, tai skaitā nožogojumu, izņemot Aizsargjoslu likumā noteiktos gadījumus;
 - lietot mēslošanas līdzekļus un ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus,
 - ierīkot meliorācijas būves bez saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi,
 - veikt galveno cirti, izņemot koku ciršanu ārkārtas situāciju seku likvidēšanai, vējgāžu, vējlaužu un snieglauzu seku likvidēšanai,
 - iegūt un izmantot derīgos izrakteņus, izņemot pazemes ūdeņu ieguvī ūdensapgādes vai rekreācijas vajadzībām aizsargjoslā esošai dzīvojamai vai atpūtnieku aprūpei paredzētai ēkai,
 - mazgāt mehāniskos transportlīdzekļus un lauksaimniecības tehniku,

- kurt uguns-kurus un novietot teltis ārpus šim nolūkam norādītām vietām bez saskaņošanas ar zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju u.c. darbības, kas noteiktas Aizsargjoslu likumā.

Vai pienākas nodokļa atlaide par zemi aizsargjoslā?

Zemesgabalam, kurā noteikta aizsargjosla, tiek samazināta zemes kadastrālā vērtība, attiecīgi samazinās arī zemes nodoklis.

Zemes nodokli aizsargjoslā aprēķina tāpat kā citur, ņemot vērā zemes lietošanas mērķi. Par apbūves zemi jāmaksā lielāks nodoklis nekā par zemi, kur apbūve nav plānota.

Ja neapmierina piemērotais nodokļa aprēķins, vai to var izmainīt?

Jā. Ir tiesības pieprasīt īpašuma pārvērtēšanu jebkurā laikā, ja sedzat ar to saistītos izdevumus. Jāraksta iesniegums attiecīgajai pašvaldībai.

Vai tūristi un makšķernieki drīkst upes vai ezera aizsargjoslā celt teltis un kurt uguns-kurus?

Aizsargjoslu likums nenosaka aizliegumu celt teltis un kurt uguns-kurus upes vai ezera aizsargjoslā. Tomēr jāapzinās, ka jāievēro ugunsdrošības noteikumi un iespējamais aizliegums meža ugunsbīstamības periodā. Turklāt jābūt drošam, ka netiks bojāts vai iznīcināts kāds aizsargājams biotops vai suga. Privātā īpašumā nevienam nav tiesības bez zemes īpašnieka atļaujas kaut ko darīt.

Vai aizsargjoslas tiek īpaši apzīmētas dabā?

Ja nepieciešams, tās tiek apzīmētas ar īpašām zīmēm. Tās izgatavo un izvieto pašvaldībai, bet par zīmju saglabāšanu atbild zemes īpašnieks.

Kas kontrolē, kā tiek ievērotas aizsargjoslas prasības?

Šo kontroli veic Valsts vides dienesta reģionālās vides pārvaldes un Valsts meža dienests.

VI Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjosla

Kas ir Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjosla?

Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjosla (turpmāk – piekrastes aizsargjosla) ir līdz 5 km plata josla gar visu Latvijas jūras piekrasti gandrīz 500 km garumā, kuras izveidošanas mērķis ir samazināt piesārņojuma ietekmi uz jūru, saglabāt meža aizsargfunkcijas, aizsargāt piekrastes ainavu, novērst krasta eroziju un saglabāt piekrasti sabiedrības atpūtai un tūrismam.

Vai tā arī ir aizsargājamā teritorija?

Nē, tā nav aizsargājamā teritorija, bet tajā arī ir saimnieciskās darbības ierobežojumi, kas nodrošina dabas aizsardzības prasību ievērošanu. Turklāt piekrastē atrodas daudzas aizsargājamās teritorijas, kas pārklājas ar piekrastes aizsargjoslu.

Cik plata tā ir?

Tā dalās trīs joslās:

- krasta kāpu aizsargjosla – vismaz 300 m plata, skaitot no sauszemes veģetācijas sākuma (ciemos un pilsētās – ne mazāka par 150 m);
- jūras aizsargjosla – ietver pludmali un ūdens akvatoriju līdz 10 m dziļumam;
- ierobežotas saimnieciskās darbības josla – līdz 5 km.

Kas un kā nosaka aizsargjoslas robežas?

Aizsargjoslas robežas nosaka pašvaldību plānošanas speciālisti un iezīmē tās teritorijas plānojumā. Aizsargjoslas kopā ar visu teritorijas plānojumu apstiprina pašvaldība.

Kur tās var redzēt – vai arī zemesgrāmatā?

Aizsargjoslu robežas tiek iezīmētas pilsētu un novadu teritoriju plānojumos. Tām jābūt iezīmētām arī zemes robežu plānā un ierakstītām zemesgrāmatā.

Vai krasta kāpu aizsargjosla var būt arī platāka par 300 m?

Daudzās vietās tā ir tieši 300 m plata, bet ir arī pagasti, kur tās robeža noteikta pa dabā saskatāmām līnijām – meža stigām, grāvjiem vai ceļiem, un tā ir platāka.

Kā nosaka aizsargjoslu tur, kur ir stāvkrasts?

Aizsargjoslas platumu vietās, kur ir stāvkrasts, mēra no krasta nogāzes augšējās malas.

Vai pludmale arī ir aizsargjoslā?

Pludmale ietilpst jūras aizsargjoslā.

Kam pludmale var piederēt?

Civillikuma 1102. un 1104. pants nosaka, ka jūras piekrastes josla līdz tai vietai, kuru sasniedz jūras augstākās bangas, pieder pie publiskiem ūdeņiem, tātad – atrodas valsts īpašumā.

Mana zeme no stāvkrasta tiek regulāri ieskalota jūrā. Vai aizsargjosla līdz ar to pārvietojas?

Vietās, kas pakļautas krasta erozijas procesiem, aizsargjoslas robežu pārskata ik pēc 3-5 gadiem un no jauna iezīmē teritorijas plānojumā. Tomēr ne vienmēr pašvaldības to ņem vērā.

Ja zeme ir slapja pļava, bet skaitās kāpu joslā. Varbūt tur nemaz nav aizsargjoslas?

Krasta kāpu aizsargjoslas nosaukums cēlies no tā, ka gar krastu galvenokārt stiepjas kāpas. Arī mītras pļavas, ja vien tās ietilpst 300 metros, ir krasta kāpu aizsargjoslā.

Kas aizliegts vai atļauts aizsargjoslā?

Vīsā aizsargjoslā jāņem vērā, ka ārpus pilsētām un ciemiem jaunizveidota zemes īpašuma platība nedrīkst būt mazāka par 3ha, un uz tā atļauts izveidot tikai vienu viensētu ar palīgēkām, viesnīcu vai tai līdzīga lietojuma ēku.

Krasta kāpu aizsargjoslā noteikti ļoti stingri ierobežojumi būvniecībai – ārpus pilsētām un ciemiem jaunu ēku būvniecība ir aizliegta. Atļauta tikai renovācija, restaurācija un rekonstrukcija, nepārsniedzot esošo apjomu (izņemot esošās ēkas, kuru platība ir mazāka

par 150 kvadrātmetriem, to kopējā platība pēc rekonstrukcijas nedrīkst pārsniegt 150 kvadrātmetrus).

Piekrastes aizsargjoslā ietilpstošo ciemu robežas tiek saskaņotas ar Vides aizsardzības un reģionālo attīstības ministriju, un tajos krasta kāpu aizsargjosla var būt šaurāka – pat līdz 150m. Ciemos būvniecība atļauta tikai tur, kur bijusi iepriekšējā apbūve.

Tāpat krasta kāpu aizsargjoslā aizliegts atsavināt valsts vai pašvaldības īpašumā esošo zemi, izņemot gadījumus, ja ir tiesības iegūt īpašumā zemi zem ēkām, kuras ierakstītas zemesgrāmatā.

Krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē aizliegts norobežot ar žoģiem pieeju jūrai, nobraukt no vispārējās lietošanas ceļiem (izņemot, ja tas saistīts ar teritorijas apsaimniekošanu). Visi nosacījumi atrodami Aizsargjoslu likuma 36.pantā.

Kā var zināt, kur sākas vai beidzas ciems piekrastē?

Pašvaldības savos teritorijas plānojumos nosaka ciemu robežas. To robežas jāaskaņo ar Vides aizsardzības un reģionālo attīstības ministriju.

Vai tūristi un atpūtnieki drīkst celt teltis un kurt uguns-kurus krasta kāpu aizsargjoslā?

Krasta kāpu aizsargjoslā aizliegts kurt uguns-kurus, izņemot māju pagalmus un īpaši šim nolūkam iekārtotas vietas. Ugunsbīstamajā periodā Valsts meža dienests var ierobežot cilvēku pārvietošanos mežos. Pludmalē, kas ietilpst jūras aizsargjoslā, uguns-kurus kurt nav aizliegts.

Kāpēc neļauj būvēt kāpās? Visu var sakopt – uzvest meln-zemi, iesēt zālīti...

Ar to jau arī pietiks, lai pilnīgi iznīcinātu trauslo kāpu zemsedzi un neatgriezeniski pazaudētu jutīgos biotopu kāpās.

Zviedrijā, Turcijā un Krimā sabūvētas mājas gar krastu. Izskatās tik jauki. Kāpēc mēs nevarētu apbūvēt piekrasti?

Mēs nevaram salīdzināt savu piekrasti ar Zviedriju vai Krimu, kur krasts ir klinšains. Mūsu smilšainās kāpas ir ļoti nepastāvīgas – tās pakļautas krasta erozijai. Pagājušā gadsimta 50. gados, kad kāpas

vēl nebija apmežotas, tās pārvietojās, pat aprokot mājas. Piekrastes zvejnieki agrāk cēla mājas tikai aiz kāpām, jo zināja, ka citādi jūra un kāpas māju iznīcinās. Tagad gribam redzēt jūru pa istabas logu un ceļam māju uz kāpas pašā jūras krastā. Apbūvējot kāpu zonu, mēs ne tikai pilnīgi iznīcinām unikālas dabas vērtības, bet arī nepārdomāti pakļaujam riskam būves.

Ja aizsargjoslas pārklājas, kādi noteikumi tad ir spēkā?

Aizsargjoslu pārklāšanās gadījumā spēkā ir stingrākie noteikumi. Arī gadījumos, kad zemes gabals vienlaicīgi ir gan aizsargjoslā, gan aizsargājamā teritorijā.

Kāpēc joprojām notiek tik intensīva kāpu izbraukšana?

Pēdējā laikā interese braukt pa kāpām ar dažādiem braucamrīkiem ir ievērojami pieaugusi. Lai atvieglotu Valsts vides dienesta reģionālo vides pārvalžu un Dabas aizsardzības pārvaldes inspektoru darbu, Ministru kabinets ir pieņēmis noteikumus, kas ļauj pašvaldību amatpersonām un vides inspektoriem sastādīt administratīvā pārkāpuma protokolu par transportlīdzekļa pārvietošanās noteikumu pārkāpumu Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā, pludmalē vai aizsargājamā teritorijā arī bez vadītāja klātbūtnes.

Tas nozīmē, ka braucējs atnāk no peldes jūrā, bet pie mašīnas piesprausts protokols?

Jā, tā var gadīties, ja kāds novietojis savu braucamo (arī triciklu vai kvadriciklu) neatļautā vietā. Protokolu var uzlīmēt kā uzlīmi uz vējstikla vai uz motocikla degvielas tvertnes.

Un kas uz tā rakstīts?

Protokola sastādīšanas datums, attiecīgās amatpersonas vārds, uzvārds, pārkāpuma izdarīšanas vieta, transportlīdzekļa marka un valsts reģistrācijas numurs, attiecīgā likuma vai noteikumu pārkāptais pants, informācija uzziņām un sūdzību iesniegšanai, naudas soda apmērs, samaksas termiņš, informācija par sekām, kādas iestājas, ja naudas sods netiek samaksāts

Vai informācija par pārkāpumu kaut kur tiek nodota?

Jā, piecu dienu laikā pēc pārkāpuma konstatēšanas tā nonāk transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā.

Kas notiek, ja sodu nesamaksā norādītajā laikā?

Minētajā valsts reģistrā izdara aizlieguma atzīmi, un līdz naudas soda samaksai transportlīdzeklim aizliedz veikt valsts tehnisko apskati un reģistrēt to valsts reģistrā, kā arī – izbraukt no Latvijas, ja transportlīdzeklis reģistrēts ārvalstīs.

Kā un kad šie aizliegumi tiek noņemti?

Aizliegums dzēšas automātiski, ja sodu samaksā. Ja tiek izskatīta sūdzība par piemēroto sodu, tad aizliegums tiek dzēsts, ja amatpersona atceļ uzlikto sodu.

VII Tauvas josla

Vai tauvas josla arī ir aizsargjosla?

Nē, – tā ir josla gar upēm, ezeriem un citām ūdenstilpēm, kas paredzēta kājāmgājējiem, zvejai un kuģošanai, zivju resursu uzraudzībai, robežapsardzībai, kā arī vides aizsardzības, ugunsdrošības un glābšanas pasākumu veikšanai.

Cik plata tā ir?

Gar privāto ūdeņu krastiem – 4 m, gar pārējo ūdeņu krastiem – 10 m, gar jūras piekrasti – 20 m, gar mākslīgi izbūvētiem kanāliem, hidrotehniskām būvēm un citām būvēm uz ūdens – saskaņā ar minētās būves plānu. Tauvas joslu mēra no normālās ūdenslīnijas, bet stāviem krastiem – no nogāzes augšmalas, jūrai – no vietas, kuru sasniedz augstākās bangas.

Kas notiek ar tauvas joslu, ja upe maina gultni?

Tauvas josla pārvietojas līdz ar upi.

Īpašuma pašā vidū atrodas ezeriņš. Kāda tam ir tauvas josla?

Ja ūdeņi un zeme tiem visapkārt pieder vienam īpašniekam un zvejas tiesības šajos ūdeņos nepieder valstij, tad tauvas josla nav jānosaka.

Kas īpašniekam jāzina par aizliegumiem tauvas joslā?

Nedrīkst ierobežot kājāmgājēju pārvietošanos (iežogot zemi tauvas joslā), zvejošanu un kuģošanu, uzraudzību un kontroli, glābšanas pasākumus.

Vai tas nozīmē, ka kāds var uz cita īpašuma tauvas joslā ierīkot laivu piestātni?

Nē, piestātnes izveidošanu vai jebkuru ar kuģošanu un zveju saistītu darbību var veikt tikai speciāli norādītās vietās un saskaņojot ar zemes īpašnieku.

Vai tauvas josla arī tiek ierakstīta zemesgrāmatā kā aprobežojums?

Jā, tauvas josla jāieraksta zemesgrāmatā kā nekustamā īpašuma apgrūtinājums.

Kur uzzināt, kuri ūdeņi ir publiskie un kuros ūdeņos zvejas tiesības pieder valstij?

Publiskie ūdeņi noteikti ar Civillikuma pielikumiem – I pielikums (1102. pantam) – “Publisko upju un ezeru saraksts”, II pielikums (1115. pantam) – “Ezeru saraksts, kuros zvejas tiesības pieder valstij”, III pielikums (1117. pantam) – “Upju vai to daļu saraksts, kurās zvejas tiesības pieder valstij”.

VIII Neskaidrības

Kurp doties, ja radušās neskaidrības par zemes apsaimniekošanu aizsargājamā teritorijā?

Iepriekš vienojoties par vizītes laiku – uz Dabas aizsardzības pārvaldi.

Bet ja es vēlos savu problēmu izstāstīt ministrijā?

Iepriekš piezvaniet, noskaidrojiet, pie kura darbinieka Jums jāierodas, un vienojieties par konkrētu vizītes laiku. Varat uzrakstīt arī vēstuli, rakstiski izklāstot radušos problēmu.

IX Normatīvie akti

(aktuālā redakcija uz 10.05.2013)

Normatīvie akti, kas nosaka sugu un biotopu aizsardzības prasības

1. Sugu un biotopu aizsardzības likums, 2000.
2. MK noteikumi Nr. 153 „Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu”, 2006.
3. MK noteikumi Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, 2000.
4. MK noteikumi Nr.421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”, 2000.
5. MK noteikumi Nr.281 „Noteikumi par preventīvajiem un sanācības pasākumiem un kārtību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācības pasākumu izmaksas”, 2007.
6. MK noteikumi Nr.778 „Kārtība, kādā zemes lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem”, 2007.
7. MK noteikumi Nr.940 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”, 2012.
8. MK noteikumi Nr. 276 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība”, 2010.
9. MK noteikumi Nr.1165 „Kārtība, kādā izsniedz atļaujas nemedījamo sugu indivīdu iegūšanai, ievieš Latvijas dabai neraksturīgas savvaļas sugas (introdukcija) un atjauno sugu populāciju dabā (reintrodukcija)”, 2010.

Normatīvie akti, kas nosaka aizsargājamās teritorijas, to aizsardzību un apsaimniekošanu

1. Likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām", 1993.
2. Likums „Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”, 2013.
3. Likums "Par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu", 1997.
4. Ķemeru nacionālā parka likums, 2001.
5. Gaujas nacionālā parka likums, 2009.
6. Slīteres nacionālā parka likums, 2000.
7. Teiču dabas rezervāta likums, 2008.
8. Krustkalnu dabas rezervāta likums, 2009.
9. Moricsalas dabas rezervāta likums, 2000.
10. Grīņu dabas rezervāta likums, 2000.
11. MK noteikumi Nr.264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, 2010.
12. MK noteikumi Nr.212 „Par dabas liegumiem”, 1999.
13. MK noteikumi Nr.83 „Par dabas parkiem”, 1999.
14. MK noteikumi Nr.69 „Par aizsargājamo ainavu apvidiem”, 1999.
15. MK noteikumi Nr.131 „Par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem”, 2001.
16. MK noteikumi Nr. 888 „Noteikumi par aizsargājamām alejām”, 2005.
17. MK noteikumi Nr.175 „Par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem”, 2001.
18. MK noteikumi Nr. 511 „Dabas pieminekļiem nodarītā kaitējuma novērtēšanas un sanācijas pasākumu izmaksu aprēķināšanas kārtība”, 2008.
19. MK noteikumi Nr. 594 „Noteikumi par kritērijiem, pēc kuriem nosakāmi kompensējošie pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*NATURA 2000*) tīklam, to piemērošanas kārtību un prasībām ilgtermiņa monitoringa plāna izstrādei un ieviešanai”, 2006.
20. MK noteikumi Nr. 300 „Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (*NATURA 2000*)”, 2011.
21. MK noteikumi Nr. 219 „Kārtība, kādā novērtē atlidzības apmēru par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās

dabas teritorijās un mikroliegumos, kā arī izmaksā un reģistrē atlīdzību", 2006.

22. MK noteikumi Nr. 686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību”, 2007.
23. MK noteikumi Nr. 199 „Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*NATURA 2000*) izveidošanas kritēriji Latvijā”, 2002.
24. MK noteikumi Nr.17 „Noteikumi par aizsargājamām jūras teritorijām”, 2010.
25. Individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi izstrādāti sekojoši īpaši aizsargājamajai dabas teritorijai:
 - dabas liegumiem „Zebrus un Svētes ezers”, „Ventas ieleja”, „Oviši”, „Mežole”, „Maņģenes meži”, „Jaunanna”, „Ukru gārša”, „Ances purvi un meži”, „Zvārde”, „Lubānas ieplakas”, „Ābeļi”, „Pededzes lejtece”, „Pārabaine”, „Liepājas ezers”, „Babītes ezers”, „Jaunciems”, „Ventas un Šķerveļa ieleja”, „Garkalnes meži”, „Dziļezers un Riebezers”, „Stiklu purvi”, „Korneti – Peļļi”, „Pāvilostas pelēkā kāpa”, „Stompaku purvi”, „Daugava pie Kaibalas”, „Sedas purvs”, „Klāņu purvs”, „Vitrupe ieleja”, „Kadājs”, „Lubāna mitrājs”, „Randu pļavas”, „Vidzemes akmeņainā jūrmala”, „Lielupes palienes pļavas”, „Mežmuižas avoti”, „Raķupes ieleja”, „Virguļīcas meži”, „Mugurves pļavas”, „Sitas un Pededzes palienes”, „Burtnieku ezera pļavas”.
 - dabas parkiem „Piejūra”, „Vecumu meži”, „Zvārdes meži”, „Milzkalns”, „Ragakāpa”, „Pape”, „Rāzna”, „Engures ezers”, „Bernāti”, „Cirišu ezers”, „Beberbeķi”, „Tērvete”, „Doles sala”, „Pape”, „Embūte”, „Salacas ieleja”, „Bauska”, „Laukezers”, „Svētes palieņe”, „Abavas senleja”, „Pinku ezers”, „Driksnas sils”, „Numernes valnis”, „Dvietes paliene”.
 - aizsargājamam dendroloģiskajam stādījumam „Skrīveru svešzemju koku stādījumi”; ģeoloģiskam un ģeomorfoloģiskās dabas piemineklim „Kaltenes krasta veidojumi”; aizsargājamam ainavu apvidum „Ziemeļgauja”.
 - Aizsargājamām jūras teritorijām „Irbes šaurums”, „Rīgas liča rietumu piekraste”, „Nida – Pērkone”.
 - Gaujas nacionālajam parkam, Slīteres nacionālajam parkam, Ķemeru nacionālajam parkam, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātam.

Normatīvie akti, kas sekmē dabas aizsardzību

1. Aizsargjoslu likums, 1997.
2. Meža likums, 2000.
3. Medību likums, 2003.
4. Zvejniecības likums, 1995.
5. Teritorijas attīstības plānošanas likums, 2011.
6. Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, 1998.
7. MK noteikumi Nr. 568 „Kārtība, kādā noformējams administratīvā pārkāpuma protokols-paziņojums par mehānisko transportlīdzekļu pārvietošanās noteikumu pārkāpšanu ārpus autoceļiem Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā, pludmalē vai īpaši aizsargājamā dabas teritorijā”, 2007.
8. MK noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”, 2012.

X Iestāžu kontaktinformācija

VIDES AIZSARDZĪBAS UN REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS MINISTRIJA

Tālrunis: 67026470

e-pasts: varam@varam.gov.lv

Mājas lapa: www.varam.gov.lv

DABAS AIZSARDZĪBAS DEPARTAMENTS

Tālrunis: 67026503

e-pasts: daiga.vilkaste@varam.gov.lv

Mājas lapa: www.varam.gov.lv/dad

LATVIJAS VIDES AIZSARDZĪBAS FONDA ADMINISTRĀCIJA

Tālrunis: 67503322

e-pasts: lvafa@lvafa.gov.lv

Mājas lapa: www.lvaf.gov.lv

VALSTS VIDES DIENESTS

Tālrunis: 67084200

e-pasts: vvd@vvd.gov.lv

Mājas lapa: www.vvd.gov.lv

VIDES PĀRRAUDZĪBAS VALSTS BIROJS

Tālrunis: 7321173

e-pasts: vpvb@vpvb.gov.lv

Mājas lapa: www.vidm.gov.lv/ivnvvb

VALSTS MEŽA DIENESTS

Tālrunis: 67226600

e-pasts: vmd@vmd.gov.lv

Mājas lapa: www.vmd.gov.lv

DABAS AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE

Tālrunis: 67509545

e-pasts: daba@daba.gov.lv

Mājas lapa: www.daba.gov.lv

Kurzemes reģionālā administrācija

Tālrunis: 63286000

e-pasts: kurzeme@daba.gov.lv

Latgales reģionālā administrācija

Tālrunis: 64605860

e-pasts: kurzeme@daba.gov.lv

Pierīgas reģionālā administrācija

Tālrunis: 67730078

e-pasts: pieriga@daba.gov.lv

Vidzemes reģionālā administrācija

Tālrunis: 64107230

e-pasts: karlukalns@daba.gov.lv

vidzeme@daba.gov.lv

Dabas datu pārvaldības sistēma „OZOLS”

www.daba.gov.lv sadaļā Dati/ Dabas
datu pārvaldības sistēma OZOLS

LAUKU ATBALSTA DIENESTS

Tālrunis: 67095000

e-pasts: lad@lad.gov.lv

Mājas lapa: www.lad.gov.lv

